

UMETNIKOMA

bratoma Janezu in Juriju Šubicu.

I.

Še z rêbrij sorskih jarne slavske glase
Raznašajo po dolu zračni piši,
Razmevajo se v daljo vedno tiši,
Razmevajo v goré se temnopase.

A vaju ni. Še oleander rase
In vije trta se o vaši hiši,
Zvonjenje tiho iz vasi se sliši —
Vse kot kedàj, sprelepe prêšle čase.

A vaju ni. Domača tu je sôba,
Sè stén podobe gledajo prijazne
Nanj, ki prihaja in slovó ki jemlje —

A vaju ni. Zastira jih žalôba:
Suhí so čôpiči, palette prazne —
Nikoli vaju ni iz tuje zêmlje!

III.

V temi, ko daleč še je dnevna zarja,
Oveselí se trudni pótnik luči,
V dolino z rêbri priti k njej se muči —
Zablódi siromák v mužavo barja.

V luč takšno sreča zlá se nam pretvarja —
Izkušnja bridka dolgih let nas úči! —
Da čut izgube srcu je tem kruči,
Kot vešča omamljiva nam zažarja.

Nebròj izvabi nádej njé svetlôba,
Da more v prvem jih zatreti maju,
V mrakove hladne pokopati grôba. — —

Oj mnogo smo še upali od vaju,
Najlepša sinila je vama dôba —
Zla sreča vaju vzame v tujem kraju . . .

II.

Svetó umetniku je njega zvanje,
Svetó biló je vama, brata mila,
Kar njega v duši moč se je vzbudila,
Srcé in duh goréla sta le zanje!

Živeti — niso bile vama sanje,
Ni lazno ¹⁾ vama dôba mlada bila:
Umetnosti nebeske tvorna sila
Podžigala je vaju na dejanje.

Ostavila domače sta poljane,
K bregovom Dunava nje moč je čista
In gnala vaju je na južne strane:

V kraljestvo Ticijanovega kista
In tjá, kjer Rafael opisal stane
Presvetlemu namestniku je Krista.

IV.

Pljuskaje mórje o pečevje bije,
Vihár po morju ladjo premetava,
Krog njé pení brez mérna se puščava,
Pred njo za brêznom brêzno mračno zije.

V dežêle zlatopéske Hesperije
Iz luke gnala bajna jo je slava —
Ostavi zgódaj sreča jo majava,
In žar ji Dioskurov več ne sije.

To ní na burnem morju temna ladja,
To naša je umetnost zapuščena,
Ki v mrak njé tek božanski se izgublja.

Kje duša naj pomóci nam se nádja?
Vidva sta bila svetla naša zublja —
A vaju nam ne vrne moč nobena!

¹⁾ Lazno = Musse. (Janežič.)

A. C. Slavin.



Saharski prvoborilci.

(Spisal dr. Ign. Kotnik.)

Zanimanje za afriške razmere je danes splošno. Tudi Slovencem je znana črna ali zamorska dežela že od tistih časov, ko je slavni naš rojak dr. Ignacij Knoblehar užigal ogenj svete vere na bregovih zgornjega Nila in prodiral z nekaterimi slovenskimi misijonarji v

kraje, kamor pred njim še niso stopile noge Evropecev.

Velikodušno delo — žal — se ni posrečilo največ zaradi neugodnih zdravstvenih razmer. Ko je načelnik, apostolski vikar dr. Ignacij Knoblehar, dné 13. aprila l. 1858. v Neapolju prezgodaj

izdihnil svojo blago dušo, bilo je ž njim skoro pokopano tudi prizadevanje njegovo za dolgo vrsto let.

Toda junaška smrt ni bila brezuspešna. Nesebično prizadevanje blage duše je obrodilo sad, vzgled je mikal in vlekel nove može, da so žrtvovali sebe in imetje za vzvišeni zmoter. Naš junaški rojak je dobil naslednikov zlasti v novejšem času, in med njimi se je z obširnimi nameni, velikimi načrti, s pogumom in stanovitnostjo najbolj odlikoval sedaj v Gospodu počivajoči kardinal Lavigerie.

Kdo ne pozna moža, ki je z gorečo svojo zgovornostjo obračal oči Evrope, da, celega omikanega sveta na ubogi sužni črni rod? Bil je kardinal Lavigerie, nadškof kartagenski, primas Afrike, naslednik svetega Avguščina, kateremu je bil podoben po gorečnosti in zgovornosti. Ni dolgo, odkar ni več med živimi, umrl je dné 26. novembra preteklega leta.

Slavni kardinal se je prizadeval za isti namen, kakor naš slavni rojak, da reši ubogi Kamov rod nesrečnega stanja in ga pridobi za sv. vero. Toda različni sta bili njiju poti. — Knoblehar je oznanjeval naravnost med divjaki sveto vero, kardinal Lavigerie pa se je prizadeval, da pripelje, rekli bi, bolj po ovinkih črni rod k naši krščanski omiki in slobodi.

Bodočnost bode pokazala, ali je ta pot, kakor daljša, tako tudi varnejša in zanesljivejša. Bog daj, da bi bili uspehi trajnejši, kakor samo zunanje prejemanje krščanske vere.

Slavni kardinal je deloval v severozapadni strani Afrike, v Algiru. Kot goreč francoski domoljub se je tu ob enem trudil za sveto vero in cerkev in je razširjal kulturni krog svojega naroda v proslavo svoje francoske domovine.

Čujmo, kaj je pisal neki sodelavec in spremljevalec kardinalov, ki je bil ž njim na vseh njegovih potih in zato pač zmožen, da nam je popisal velikega moža po resnici.

«Ni si mogoče misliti lepšega sprehoda, nego je pot v Tjugurt (Tuggourt) pri izhodu iz mesta Biskre. — Ta veličastna solčna pot reže zelenico po dolgem, po njej se premikajo neprestano cele vrste karavan, noseč z juga tovore dateljev na sejem v Biskro, po njej se podé cele tolpe majhnih poni-glavcev, oblečenih v najbolj šaraste cape, ki pojoč, igrajoč in tekoč živé skoro samo ob miloščini mnogoštevilnih popotnikov. Posebno pa jih je lepo videti, kadar pride mgr. Lavigerie.

Vsak dan hodi kardinal v samostan, ki se dozidava, da bode vase sprejel ‚saharske prvoborilce, pijonirje‘. Tedaj se prične splošno suvanje med temi majhnimi zamorčki.

Kakor hitro se prikaže voz Nj. Eminencije, nastane veselo kričanje in prične se tekmovanje med majhnimi potepini, da bi ujeli v teku kak belič, ki jim ga meče ‚monsignore‘. — ‚Sourdi, sourdi barca monsieur le marabout‘: ‚Samo jeden belič — sous, jeden belič!‘ glasi se okoli voza. Ubogi majhni zamorci! ali si mislijo, kaj dela v tem trenutku za nje in za njihovo pleme ‚marabut kebir, veliki marabut‘, kakor ga zovejo.»

Kaj je namerjal za zamorce slavni kardinal, to povzemamo najbolje iz pisma, ki ga je pisal meseca sušca 1888. leta svetemu očetu Leonu XIII., in ki se glasi:

«M'sallah (hiša molitve), to je napis na pročelju poslopja, zidanega nekoliko v florenškem zlogu, ki se s svojo beloto tako mično dviga iz ozadja palmovega drevja ob robu ceste. Komaj leto je tega, kar se je povzdignilo iz tal, in

vse prebivalstvo, nam tako sovražno, sedaj že ve, da se bode tukaj skrbelo za najrevnejše, najskromnejše, najbolj zanemarjene ljudi. Treba je videti, kako so iznenajeni ti siromaki, ki v obče ne pričakujejo drugega od naše omike, kakor — palico. — Kaj še le bode, ako se prav kmalo dvignejo podobna pribežališča tu doli, daleč na jug v 'el Golea' potem v Amgvidu in še dalje, povsodi, kjer se nahajajo nesrečneži, mučeniki!

Pred kratkim še smo mislili, da sta sužnost in trgovina z robovi odpravljena že dolgo vrsto let. Žal, da ni tako; misijonarji potrjujejo, da še vladajo te grozne šege.

Divji klateži obkolijo hipoma po noči mirne vasi zamorcev. — Skoraj nikdar se ti ne postavijo v bran; tiste pa, ki se ustavijo, pomoré na mah močno oboroženi možje. Nesrečneži pobegnejo v temno noč, a vse, kar ujemó, ženske in moške, denejo v okove in odpeljejo



Kardinal Lavigerie in „beli očetje“. (Narisal Jos. Germ.)

na daljne sejme (trge). Tje jih gonijo iz krajev, ležečih 60 in tudi 80 dnij hoda od trgov. Na to se začne za uboge jetnike dolga vrsta groznih muk. Vsi sužnji hodijo peš, najmočnejšim možkim, ki bi se utegnili upreti, zvežejo roke in včasih tudi noge na tak način, da jim je hoja prava muka, na zatilnike jim položé drog na več razpredelov, da jih zvežejo po več skupaj.

Hoja traja celi dan po pesku ali pekoči zemlji. Samo kruti sprevodniki so na konjih ali pa velblodih. — Zvečer, ko se ubogi jetniki ustavijo, da se odpočijejo, razdelé med nje par pestij surovega sorgha (neka vrsta prosa), ki je vsa njihova hrana. Drugo jutro treba zopet naprej.

Toda od prvih dnij oslabi od muk, bolečin in pičle hrane veliko število jetnikov. Ženske in starčki se ustavljajo

prvi. Na to se približajo sprevodniki, da bi pripravili v strah nesrečno krdelo; udrihajo po njih z lesenim drogom, da si prihranijo smodnik. Uboge žrtve se zaradi grozних udarcev na zatilnik z glasnim krikom zgrudijo na tla in vijoč se končajo svoje nesrečno življenje.

Prestrašeno krdelo gre z nova na pot. Strah je podelil moči tudi najslabjšim. Kadar se kdo ustavi, ponovi se isti grozovitni prizor.

Na tak način hodijo siromaki včasih po cele mesece. Karavana se manjša vsak dan. Zaradi skrajnih muk, katere morajo pretrpeti, poskušajo nekateri upreti se ali pa uiti. Toda njihovi grozni preganjalci jim prerežejo za maščevanje s sabljo ali nožem kite na nogah in rokah ter jih pusté tako ob cestah, zvezane na drogu, da umró od obupnosti in gladú. Zato se sme resnično trditi: Ko bi kdo zgrešil pot, ki vodi iz južne Afrike proti mestom, kjer se prodajajo sužnji, lahko bi jo našel po kosteh zamorcev, ki bledé ob cestah.

Računa se, da je vsako leto kakih 400.000 zamorcev žrtva te nadloge.

Naposled pride karavana na trg. Izmed zamorcev dospé tretjina, četrtina, ali še toliko ne, od vseh, kar jih je bilo ujetih pred odhodom.»

Tako se glasi poročilo slavnega kardinala. Človeku se ježe lasje in usiljuje se misel, kako se more goditi kaj takega v našem veku prosvetljenosti in omike.

Trebalo je neutrudljive gorečnosti in udanosti kardinala Lavigerieja, da se je dobilo sredstvo proti tem zločinom. Trebalo je njegovega mogočnega glasú, da je vzdramil vesoljni svet in mu povedal, kaj se godi v Afriki.

Za to sredstvo si kardinal ni izbral misijonarjev, ampak oborožene vojake, katere on sam odgaja in odpošilja v najplemenitejšo vojsko. Iz te misli je

nastal nov red, verska družba, ki nas spominja Maltezov.

Zadruga oboroženih bratov prvoborilcev ali pijonirjev Saharskih, «l'association des frères armés ou pionniers du Sahara» — tako jih je imenoval sam kardinal — sestavljena je iz prostovoljcev z najboljšim novim orožjem oboroženih. Namenjeni so, da bodo sredi divjih saharskih ljudstev ustanavljali selišča, trebili zemljo, kopali vodnjake in uporabljali vse moči v tolažbo in pomoč zamorcem.

Pa ne samo človekoljubno je to delo, temveč tudi jako koristno za Evropo. Kupčija se bode dvignila, naselbine se bodo utrdile, nečloveškega ravnanja z zamorci bode konec.

Zakaj se ni oprl kardinal najprej na misijonarje, to je povedal sam v nekem pismu: «. . . Splošna izkušnja misijonov kaže, da s krščansko vero nič ne opraviš med mohamedanci, oznanjuj evangelij, kakor koli hočeš. Mogoče je preobrniti ga le po dolgi poti. Za to je treba dobrih del, miloščine in skrbi za bolnike. Privrženci islama pridejo tako polagoma, ne da bi sami čutili, v tok krščanskega sveta.

Tako smo začeli mi, naročajoč svojim misijonarjem, da pomagajo siromakom, skrbé za bolnike in da razširjajo krog sebe dobra dela mirú in reda: poljedelstvo, obrt in sploh vse, kar ponuja dobrega krščanska omika.

S takimi nameni so odpotovali prvi misijonarji. A hitro smo videli, da ni zadosti, opravljati dobra dela, zdraviti bolnike in žrtvovati celó svoje življenje; spoznali smo, da nespravljivo sovraštvo divjakov ni bilo premagano po takih junaških delih. Treba jih je bilo najprej — kakor delajo pri blaznih ljudeh — obvarovati, da se ne poško- dujejo in pogubé sami sebe.»

Da se pa taka vojna pripravi za svoj poklic, treba jo je prav urediti in uriti.

Vsaka četa (kompanija) 'Saharskih pijonirjev' šteje 50 môž in je razdeljena v štiri ali pet skupin nejednakega števila. Te skupine so: 1. skupina strežajev, kateri skrbé za bolnike in snažnost; 2. skupina rokodelcev, ki stavijo in ohranjajo poslopja in zavetišča; 3. skupina poljedelcev, ki se pečajo s poljedelstvom, skrbé za vodo in navadno hrano; 4. skupina pekov, kuharjev in različnih strežajev; naposled 5. skupina lovcev, ki skrbé v Sahari za lov divjačine, in tako tudi za živež.

Te različne skupine so pod poveljstvom jednega poveljnika in dveh namestnikov; seržanti in korporal so na čelu manjšim oddelkom. Izbira in imenuje jih apostolski vikar Saharski, pod katerega oblast je postavljen ves red.

Različne skupine imajo voditelje ali načelnike, ki so sposobni za posamezna opravila.

Noben prostovoljec ne sme imeti nad 35 let. — Da se privadijo težavnemu življenju, prebijejo jedno leto v novicijatu. Tedaj se učé tudi arabskega jezika, utrjujejo telo in živé ob pičli Saharski hrani. Po novicijatu se zavežejo z obljubo za pet let, ako so bili sprejeti po večini glasov v tajnem glasovanju vseh členov zadruge. Vsakih pet let se ponavlja obljuba.

Saharski bratje imajo trojno obleko (uniformo). Slavnostna in vojna obleka je čisto bela; ta je iz dolge bele sukne, ki je ob ledjih prepasana ter ima na prsih rdeč križ, dalje iz hlač, iz širokega belega burnusa (arabskega plašča) in iz pokrivala — bele čelade, z belim perjem in križem.

Druga obleka je narejena po noši Arabcev: dolga, lahka halja z rdečim križem na prsih, pa burnus sta nje

glavna dela. Za pokrivalo je visok slamenik s širokimi okraji čez pleča. To je klobuk Tuaregov, kakor ga nosijo v puščavi. Bratje se bodo tako nosili samo na potovanju, jahajoč na kamelah.

Tretja obleka je najbolj prosta ter je za delo. Sestavljena je samo iz srajce, opasane čez ledja, in iz bele čepice za pokrivalo.

Tak je novi red, ki je tako zanimiv, tako nenavaden, pa vendar vreden, da jih mnogo privabi v sveto vojsko.

Premišljevanje se zdi mnogim težavno. Človek našega veka se hoče gibati in delati zunaj med svetom, mikajo ga véliki nameni.

Namen Saharskih bratov je lep, veličasten, plemenit; ta red je kakor nalašč za sedanji vek.

Morebiti se bode zanimal tudi kak Slovenec za ta red, morebiti ga bode mikalo iti v vojsko za slobodo in rešenje Kamovih potomcev.

Najkrajša pot od nas je po južni železnici čez Gorico, Padovo, Verono v Milan, kamor se dospé v 16 urah. Iz Milana se prepelje v treh urah čez Apenin v Genovo in od todi se dospé po neprestani krasni vožnji na obrežju Sredozemnega morja čez Nizzo in Toulon v 14 urah v Marseille, glavno pristanišče sredozemnega morja in prvo trgovinsko mesto francoske dežele. Iz Marseilla vozijo štiri pomorske družbe skoro vsak dan do pristanišč v Algiru, kamor se prijadra v kakih 36 urah. Iz Algirskega mesta Philippeville vozi 300 km dolga železna cesta čez Constantine proti jugu naravnost v Biskro na meji Sahare, kjer se nahaja glavni stan kardinal Lavigerie-jeve armade «Saharskih pijonirjev».¹⁾

¹⁾ Nedavno smo čitali, da se menda mora ta armada raziti. Ne vemo še, ali je to trdno in resnično, ali ne. Uredn.

